

JELENA R. TRIČKOVSKA

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, Katedra za hungarologiju

Infinitiv u srpskom i mađarskom jeziku

Sažetak

Kada se govori o infinitivu u srpskom jeziku govori se zapravo o neodređenom glagolskom obliku čija je osnovna namena da imenuje radnju, stanje ili zbivanje i koji, uz to, nema kategoriju lica, vremena i načina. Ovaj nelični glagolski oblik ima značajnu ulogu u dopunjavanju i to: glagolima delimično nepotpunog značenja, glagolima kretanja, glagolima koji znače početak, prekid i nastavak radnje, izrazima s imenicama, pridevima i priložima delimično nepotpunog značenja. U poređenju sa infinitivom u srpskoj gramatici, ovaj glagolski oblik u mađarskom jeziku odnosno mađarskoj gramatici ima posebnu ulogu i ima svoj sinonim, a to je glagolska imenica. Kao osnovnu razliku moguće je izdvojiti to što mađarski infinitiv ima sposobnost konjugiranja.

Ključne reči: infinitiv, nelični glagolski oblik, glagolska imenica, mađarski jezik, srpski jezik.

1. Uvod

Mađarski jezik je ugrofinski jezik koji pripada uralskoj grupi jezika, a prema tipu je aglutinativni jezik. Gramatika mađarskog jezika je bitno drugačija od gramatike indoevropskih jezika što znači da je bitno različita i od gramatike srpskog jezika, koji pripada indoevropskim jezicima.

Infinitiv u srpskom jeziku može se okarakterisati kao osnovni glagolski oblik, dok u mađarskom jeziku predstavlja prelaznu kategoriju između imenica i glagola i može se izvesti od skoro svih glagola.

Cilj ovog rada je da ukaže na sličnosti i razlike između infinitiva u srpskom i mađarskom jeziku, kao i na primenu infinitiva u književnim tekstovima. Kao primer primene predstavljene su dve pripovetke sa istim naslovom („Ljubav”) autora Geze Otlaka i Tibora Derija iz antologije mađarske pripovetke 20. veka *Ljubav na mađarski način*, koju je sakupio i na srpski sa mađarskog preveo profesor Sava Babić, a koja je svoju primenu pronašla kako na časovima književnosti tako i na časovima jezika.

2. Glagolski oblici u srpskom i mađarskom jeziku- pojmovno određenje

U srpskom jeziku postoji četrnaest glagolskih oblika – šest glagolskih vremena (prošlo, sadašnje, buduće), tri načina i pet neličnih glagolskih oblika. Govoreći dalje o glagolskim oblicima u srpskom jeziku, moguće je istaći da se isti dele na lične i nelične, odnosno na one kod kojih se razlikuju i na one kod kojih se ne razlikuju lica. „Za bezlične glagolske oblike se usko vezuje i pojam kondenzacije koji uvode lingvisti Praške škole. To je univerzalna sintaksička i semantička pojava kojom se sažimaju rečenični sadržaji u kvantitativnom i informativnom smislu iz razloga jezičke ekonomije i naročito se vezuje za određene stilove jezičkog standarda koji teže bezličnosti, apstraktnosti, objektivnosti i obezvremljenosti, poput naučnog stila. I upravo bezlični glagolski oblici omogućavaju ovu pojavu, kada, kao rečenični kondenzatori, zamenjuju predikat u finitnom glagolskom obliku koji počiva u dubinskoj rečeničnoj strukturi” (Jaćović, 2015: 329).

Osamostaljivanje infinitiva od vezivanja za upravnu reč, gubljenje iz nekih južnoslovenskih jezika i govora balkanskog jezičkog saveza, te njegov dalji razvoj bio je uslovljen njegovom specifičnom prirodom. Kao rezultat osamostaljivanja i daljeg razvoja može se navesti upotreba infinitiva čak i kao nezavisnog sintaksičkog člana. Zaključci do kojih se došlo, nakon poređenja savremenog i starog stanja, jesu da je infinitiv u ranijim fazama srpskog književnog jezika bio daleko frekventnije sintaksičko sredstvo, zatim da je imao prevagu u odnosu na

konstrukcije sa nemobilnim prezentom, te da kao sredstvo kondenzacije nije bio leksički ograničen kao što je to slučaj u savremenom jeziku (Ajdžanović-Dražić, 2016: 23).

U mađarskom jeziku, kao i u srpskom, postoje tri glagolska vremena (prošlo, sadašnje, buduće) i tri glagolska načina i to indikativ, kondicional i imperativ. Prvi izražava radnju, proces, stanje koje se smatra realnim. Drugi se upotrebljava kada se želi izraziti nesigurnost ili sumnja u pogledu sprovođenja neke radnje. Treći se upotrebljava u cilju izražavanja naredbe, zabrane, dozvole, saveta (Andrić, 2002: 39).

Infinitiv, kako u srpskom tako i u mađarskom jeziku, u rečenici najčešće nalazimo u ulozi subjekta, objekta i priloške odredbe. Pojedini lingvisti smatraju da se infinitiv u mađarskom jeziku retko nalazi u ulozi atributa. Ponekad je moguće da infinitiv bude i glavni rečenični član, ali tu ulogu glagolskog predikata ne može da vrši samostalno bez upotrebe pojedinih modalnih ili pomoćnih glagola.

Infinitiv je jedan od neličnih glagolskih oblika o kome će dalje u radu biti reči odnosno biće predstavljena paralela između infinitiva u srpskom i infinitiva u mađarskom jeziku.

3. Infinitiv u srpskom jeziku

Infinitiv (lat. *infinitum*- neograničen, neodređen) predstavlja osnovni oblik glagola. Istovremeno je neličan glagolski oblik (nema promenu po licima) i neodređen (nema oblike za broj i vreme). Infinitiv učestvuje u građenju drugih glagolskih oblika, te dopunjuje druge glagole čije je značenje nepotpuno. Ovde je važno istaći i to da skoro svi glagoli u srpskom jeziku imaju oblik infinitiva. Završava se na *-ti* i *-ći*.

Infinitiv kao bezlični, nepromenjiv oblik koji imenuje radnju, stanje, zbivanje na najneutralniji način i, uz to je po poreklu glagolska imenica, predstavlja vrlo prikladan oblik za naučni stil stručnog jezika.

Infinitiv može imati funkcije drugih vrsta reči, često kao dopuna glagolima u ličnom obliku, koristi se uz pomoćne glagole za građenje drugih glagolskih oblika i vremena.

Jedna od njegovih funkcija koja se najčešće sreće u našem korpusu je građenje futura I i složenog predikata (Jaćović, 2015: 336). Naročito je moguće izdvojiti infinitiv koji zauzima sintaktičku poziciju nezavisnog predikta. U ovoj situaciji infinitiv ima ulogu da imenuje nepostojeću akciju što dalje implicira ili izvršenje date akcije ili postavljanje pitanja povodom njenog izvršenja (Zvekić-Dušanović, 2007: 175–188). Takođe, infinitiv u funkciji predikata se može naći i u zavisnoupitnim rečenicama sa parcijalnim pitanjima, u indirektnom govoru:

Naravno, kao i oko drugih fenomena, tako i u ovom slučaju mišljenja su podeljena po pitanju šta činiti? (Jaćović, 2015: 336)

Pronalazimo ga i u preskriptivnom značenju, koje se bliži imperativu, iako nema direktnog obraćanja, što se najbolje može videti na sledećem primeru:

Videti na primer, Mirjana Kuljak, Razvoj novijih teorija firme, Zbornik radova, Ekonomski fakultet Podgorica, 1995. (Jaćović, 2015: 336)

Pored navedenih funkcija infinitiva u srpskom korpusu, moguće je govoriti i o uobičajenim funkcijama kao subjekta i zamene nekih tipova zavisnih rečenica s veznikom *da*.

Infinitiv u funkciji subjekta imamo samo u jednom primeru u okviru kopulativnog priloškog predikata. Tek transformacijom izrične rečenice, koja je dopuna glagolu u reflektivnom pasivu, dobijamo jasnu sliku o pravoj funkciji infinitiva, što se vidi u sledećem primeru u kome infinitiv igra značajnu ulogu:

Čini se da je racionalnije prihvatiti simboliku koja polazi od inicijala engleskog jezika, jer je podesnija u smislu da omogućuje najširu komunikaciju u svetskim relacijama, a ekonomist profesionalac, u budućnosti će sve više biti upućen u te prostore. (Prihvatiti simboliku se čini da je racionalnije...) (Jaćović, 2015: 336)

Za infinitiv u funkciji zamene zavisne rečenice s veznikom nismo pronašli nijedan primer. Međutim, u okviru složenog predikata nailazimo na infinitiv u različitim situacijama, na primer kao dopunu modalnim glagolima, od kojih su najčešći glagoli *moći* i *morati* u prezentu refleksivnog pasiva. Na taj način se ističe anonimnost, odnosno uopštenost agensa što je moguće videti u sledećim primerima:

Na drugom pravcu može se identifikovati mikroekonomija, koja u žiži posmatranja i izučavanja ekonomsko-fenomenološkog spektra polazi od sagledavanja pozicije pojedinca, ili kao potrošača ili kao firme. (Jaćović, 2015: 336)

Logika je, ukoliko se želi povoljan i prihvatljiv rezultat (output) onda se mora racionalno upravljati sa inputnim (ulaznim) veličinama u ekonomskim aktivnostima i procesima. (Jaćović, 2015: 336)

Ovi glagoli se pojavljuju i u 3. licu jednine prezenta, kao i bezlični glagoli *trebati* i *valjati* kojima je dopuna infinitiv punoznačnih glagola, što ilustruju sledeći primeri:

Kada se govori o oscilacijama cena treba razlikovati to naznačenje u dugom roku od onog u kratkom roku. (Jaćović, 2015: 336)

Pre svega, valja raspraviti osnovne pojmove i kategorije u okviru ove problematike. (Jaćović, 2015: 336)

Kupac može biti pojedinac, domaćinstvo, preduzeće, ustanova, vlada ili inostrani partner. (Jaćović, 2015: 336)

Zbog raskoraka između obima i strukture potencijalnih i, na izvestan način, subjektivnih potreba i mogućnosti njihovog zadovoljavanja, dakle, realnih, stvarnih potreba, potrošač mora izvršiti izvesno rangiranje. (Jaćović, 2015: 336)

Sledeći primeri ilustruju infinitiv kao dopunu faznom glagolu *početi*, i punoznačnom modalitetnom glagolu *pokušavati*:

Analiza podataka upućuje na konstataciju da se ukupna korisnost povećava sve do tačke zasićenosti, a nakon toga počinje opadati. (Jaćović, 2015: 337)

Neka pokuša, zatim, sve zemičke koje je potrošio, tj. zadovoljstvo ili korisnost izraziti apsolutnim brojevima. (Jaćović, 2015: 337)

U korpusu infinitiv postoji i u okviru kopulativnog glagola, u imenskom predikativu, gde služi kao dopuna prilogu ili pridevu koji uglavnom izražavaju mogućnost realizacije radnje označene infinitivom:

Hipoteze je, zatim, moguće i potrebno empirijski testirati. (Jaćović, 2015: 336)

Tako, na primer, za prvu jedinicu potrošač je spreman platiti cenu P_1 , za sledeću P_2 , zatim P_3 , odnosno cenu P_y za poslednju jedinicu proizvoda x . (Jaćović, 2015: 337)

4. Infinitiv u mađarskom jeziku

Infinitiv u mađarskom jeziku je imenska reč nastala od glagola pomoću sufiksa -ni. Može se izvesti od skoro svih glagola i predstavlja prelaznu kategoriju između imenica i glagola, pošto je zadržao neke zajedničke karakteristike glagola (Andrić, 2002: 51). Polazeći od ovog značenja pojma i glagolska imenica će se značenjem naći u blizini ovog pojma i često će se infinitiv opisivati pomoću glagolske imenice i obrnuto, jer su u mogućnosti da alterniraju u tekstu kako to školske gramatike opisuju.

Infinitiv sadrži glagolski sadržaj ugrađen u značenjsku vrstu imenice. Infinitiv koji spada u imenske reči, po automatizmu liči na druge imenske reči.

Infinitiv u mađarskom jeziku u rečenici najčešće nalazimo u ulozi subjekta, objekta i priloške odredbe. Mišljenje pojedinih lingvista je da se retko nalazi u ulozi atributa. Ponekad je moguće infinitiv upotrebljavati čak i kao glavni nezavisni sintaksički član (Lengyel 2000: 226–231).

U razumevanju mađarskog infinitiva u odnosu na srpski potrebno je naglasiti da se mađarski infinitiv razlikuje od infinitiva u indoevropskim jezicima najviše po svojoj sposobnosti konjugiranja. U indoevropskim jezicima je infinitiv „beskrajan” oblik koji se ne ostvaruje u nekom vremenu i načinu i koji ne završava u nekoj osobi što se nikako ne može reći za mađarski infinitiv. On, dakle, morfološki nema oznaku vremena i načina, ali se može ostvariti u kategorijama osobe, broja i vida te će sintaktički uz modalne glagole imati i značenja zapovednog načina. Zbog posebne upotrebe i gramatičkog značenja mađarski infinitiv ima svoj gramatički sinonim, čemu u srpskom jeziku odgovara glagolska imenica.

Osnovni oblici infinitiva izražavaju apstraktnu, odnosno neizvršenu radnju, zbivanje i bitisanje pri čemu se oni ne dovode u vezu sa ličnim oblicima. Infinitiv je najčešće subjekat ili objekat rečenice i tada mu se često mogu dodati lični glagolski oblici u smislu da se upućuje na koga se radnja odnosi (Andrić, 2002: 51), što nikako nije slučaj u srpskom jeziku.

Poznato je da glagoli označavaju radnju, stanje i zbivanje, međutim, u mađarskom jeziku ujedno upućuju, ličnim nastavcima, na vršioce radnji, na njihovo lice i broj. Znacima za obeležavanje glagolskih načina ukazuje se na odnos govornika ili vršioaca radnje prema samoj radnji dok se znacima za izražavanje glagolskih vremena izriče vreme u koje se smešta radnja, stanje, odnosno zbivanje. Ponekad se ličnim nastavkom određuje i lice objekta na koji je radnja usmerena. Dakle, infinitivu se ne mogu dodavati sufiksi, znakovi, padežni nastavci, član ili postpozicija, ali mu se mogu dodavati lični nastavci.

Značenje infinitiva, koji sam po sebi uopšteno označava pojam radnje, u mađarskom jeziku se može konkretizovati pomoću ličnih nastavaka. Do toga dolazi kada u rečenici postoje bezlični glagoli (npr. kell- treba, lehet- može, illik-red je) ili imenski predikati (npr. szabad- sme se, dozvoljeno je, tilos- zabranjeno je, nehéz- teško je), a infinitiv je u funkciji subjekta (neki lingvisti tu dopunu smatraju objektom). Bez nastavaka za lice ne može se utvrditi (na osnovu predikata i subjekta) vršilac radnje, pa se ti nastavci dodaju kako bi se moglo identifikovati lice koje radnju izvršava. Nastavci koji se dodaju infinitivu identični su sa posesivnim ličnim nastavcima, samo što u 3. licu ne postoji varijanta koja počinje sa „j” (Andrić, 2002: 183). Dalje u tekstu će biti predstavljeni nastavci po licima u jednini i množini:

Jednina	Množina
1. lice -m olvasnom, beszélnem	-unk/ ünk olvasnunk, beszélünk
2. lice -d olvasnod, beszélned	-tok/tek/tök olvasnotok, beszélnetek
3. lice -a/e olvasnia, beszélnie	-uk/ük olvasniuk, beszélniük

Kod priključivanja nastavaka u prvom i drugom licu dolazi do skraćivanja sufiksa za građenje infinitiva („-ni”) tako da se oblik kojem se dodaju lični nastavci završava na „-n” (Andrić, 2002: 183).

U srpskom razgovornom jeziku i sredstvima javnog informisanja se, pored najčešće korišćene konstrukcije da+prezent u kojoj nemamo infinitiv, sve češće može čuti upotreba konstrukcije za+infinitiv. U ovoj konstrukciji predloga *za* i infinitiva nalazimo objašnjenje kome ili čemu nešto služi, odnosno za šta je nešto namenjeno ili čega je neko dostojan, odnosno šta zaslužuje (Ajdžanović-Dražić 2016: 24).

U srpskom razgovornom jeziku ovakva upotreba infinitiva se najčešće koristi prilikom naručivanja hrane ili pića što je moguće videti na sledećem primeru: Kafa za poneti. U mađarskom ekvivalentu ne vidimo upotrebu infinitiva, već upotrebu glagolske imenice, od glagola *elvisz*, što znači odneti, odnositi, čiji je infinitiv *elvinni*: *Kávé elvitelre*. Identična je upotreba ovakvih konstrukcija i u slučajevima kada su upotrebljene druge reči za hranu ili piće.

U sredstvima javnog informisanja odnosno segmenta publicističkog stila, koji se odnosi na reklame i naslove, ukazuje se na jasnu prednost infinitiva u odnosu na rečenični predikat, jer u tom slučaju infinitiv svakako predstavlja ekonomičnije jezičko sredstvo (Ajdžanović-Dražić 2016: 27).

Česta mu je primena i u saobraćajnim znacima zabrane, kao na primer parkolni tilos-zabranjeno parkiranje, fényképezni tilos- zabranjeno fotografisanje, dok u srpskom jeziku u situacijama stroge zabrane umesto infinitiva vidimo glagolsku imenicu.

Infinitiv ima veliku primenu u sintagmama i to najčešće objekatskim, u kojima je neretko i glavni član, na primer: *felvenni a kabátot- obući kaput, ruhát cserélni- zameniti haljinu* itd.

Pojedine gramatičke rečenice u kojima je infinitiv glavni rečenični član (deo je imenskog predikata) klasifikuju se kao nominalne rečenice. Prema tome, infinitiv može da preuzme ulogu glagola u imperativu, kao i da postane glavni član zapovedne rečenice, kao na primer *Felállni! Gyorsan bemenni a tanterembe!*

(*Ustati! Brzo ući u učionicu!*, u smislu naredbe, *Ustani, brzo uđi u učionicu*). Kao glavni rečenični član se može naći i u rečenicama koje iskazuju mogućnost, kao na primer *Mostanában sokat olvashatni a covid 19 vírusról*, odnosno *Danas se može dosta pročitati o virusu kovid 19*.

5. Mogućnosti upotrebe infinitiva u konstrukcijama sa implicitnim modalnim glagolima u srpskom jeziku i adekvatni ekvivalenti u mađarskom jeziku

Ranije u radu je pomenut značaj posebnog tipa infinitiva, te njegovoj ulozi u poziciji nezavisnog predikata. Takođe je istaknuto da se infinitivom u tom slučaju imenuje nepostojeća akcija koja otvara dve mogućnosti: prvu, u kojoj se nalaže da se određena akcija izvrši, i drugu u kojoj se postavlja pitanje koje se tiče njenog izvršenja.

U situaciji kada se nalaže izvršenje određene akcije, javljaju se dva značenja infinitiva – prospektivno i preskriptivno. Prospektivno je ono značenje gde se akcija postavlja u program nečije delatnosti – ono se najčešće može uočiti u tekstovima koji čine „uputstva”, koji daju podstrek da se neka neimenovana akcija vrši „sa strane” i na taj način stvara usku povezanost sa imperativom. Međutim, za razliku od imperativa, ovaj oblik infinitiva podrazumeva da je primalac impulsa za akciju neidentifikovan, dok je davalac impulsa za akciju depersonalizovan – ukratko, ne postoji neposredno obraćanje konkretnom licu. Preskriptivno je ono značenje koje se odnosi na generalno nalaganje određene akcije. Sa ovim u vezi je važno naglasiti da je ispred infinitiva, bez obzira da li je reč o prvom ili drugom značenju, moguće eksplicirati modalni glagol *trebati* (Zvekić-Dušanović 2007: 175–176).

U mađarskom se kao ekvivalenti ovog tipa infinitiva mogu javiti različite opcije, odnosno mogućnosti, pa se tako preskriptivno značenje može postići glagolom *kell*, ali i imperativom, kao i prezentom prvog lica plurala. Pored

navedenih primera, moguće je govoriti i o primerima sa glagolskim pridevom budućim, koji u mađarskom jeziku iskazuje očekivanu radnju.

Ono što je naročito važno naglasiti je da u mađarskom jeziku postoje primeri preskriptivnog infinitiva, ali se on ne preporučuje. Primere perskriptivnog infinitiva moguće je pronaći u pojedinim tekstovima koji služe kao uputstva za obavljanje neke radnje što je moguće videti na primeru: *A tasak tartalmát pohárba önteni*, odnosno *Sadržaj kesice sipati u čašu*. Mada se i u takvim slučajevima sugeriše upotreba ličnog glagolskog oblika poput imperativa ili prvog lica množine prezenta, kao i upotreba modalnog glagola uz infinitiv. *A tasak tartalmát pohárba kell önteni*, odnosno *Sadržinu kesice treba sipati u čašu*.

Nadalje se može govoriti o primeni ovog infinitiva u srpskom jeziku sa negacijom, međutim, to je moguće samo u situaciji kada je glagol nesvršenog vida. Cilj ovakve primene infinitiva je da se pruže određene instrukcije, upozorenja ili daju zabrane. U mađarskom jeziku se ova značenja iskazuju upotrebom drugih sredstava i to negiranim pridevom *szabad*, što znači *dozvoljeno*, negiranim prezentom prvog lica plurala, negiranim imperativom, kao i pridevom *tilos* što znači *zabranjeno*.

Kada je reč o infinitivu koji se javlja uz glagol *biti* odnosno *jesam*, potrebno je istaći da se u tim situacijama vrši redukcija glavnog predikata s modalnim značenjem, te se onda kao glavni predikati javljaju modalni izrazi poput *moguće je*, odnosno *potrebno je*.

Pored rekonstruisanog značenja mogućnosti, moguće je uočiti i značenje želje, tj. kada je iskazana želja da postoji mogućnost za ostvarenje date situacije označene infinitivom. Kao što je moguće uočiti, nosilac želje kod prvog infinitiva, odnosno ispunitelj situacije koja se sagledava kao potrebna, to jest drugi infinitiv, označeni su dativom. U mađarskom jeziku su značenja mogućnosti i potrebe eksplicirani, te je u prvom slučaju prisutan potencijalni glagol kojim se u mađarskom iskazuje situacija koju je moguće ostvariti, dok je u drugom prisutan glagolski pridev budućí koji predstavlja značenje potrebe. I potencijalni glagol i glagolski pridev budućí dobijaju lične nastavke u mađarskom jeziku – potencijalni

glagol dobija lični glagolski nastavak, dok glagolski pridev budući dobija lični posesivni nastavak.

Interesantno je da se infiniv, kada iskazuje potrebu, u srpskom jeziku javlja uz negirani pomoćni glagol, što za rezultat ima značenje inicijative suprotnog smera, zabrane, dok se u mađarskom jeziku javlja konstrukcija s negacijom prideva (ranije pomenut *szabad*, što znači *smeti, dozvoljeno je*). Inače, potreba se u mađarskom jeziku iskazuje modalnim glagolom *kell*. Primeri koji ilustruju značenja mogućnosti praćeno značenjem želje su: *Da mi ga je opet ljubiti. Bárcsak megint csókolhatnám.*

U rečenici koja je data na mađarskom jeziku pojavljuje se potencijalni glagol koji se nalazi u kondicionalu, što direktno upućuje na to da osim značenja mogućnosti, ovakva rečenica sadrži i značenje želje. U rečenici na srpskom jeziku pak značenje želje se ne iskazuje, dok je značenje mogućnosti jasno iskazano.

U mađarskom jeziku, kao ekvivalent ove konstrukcije, pojavljuje se kondicional prošli modalnog glagola *kell* s dopunom u infinitivu. Dakle, konstrukcijom koju čine glagol *kell* u kondicionalu prošlom (tj. u uslovnom načinu za prošlost) i infinitiv iskazuje se akcija koja nije realizovana iako je trebalo da bude izvršena, ili da je izvršeno nešto što nije trebalo izvršiti. Ukratko, ova konstrukcija ima kontrafaktivno značenje. Takvi iskazi imaju često i značenje prekora, prebacivanja, zamerke, te semantički u potpunosti odgovaraju navedenoj srpskoj konstrukciji (Zvekić-Dušanović 2007: 175–188). Ovo značenje je moguće videti na primeru: *Trebalo je na vreme da čitaš. Időben kellett volna olvasnod.*

6. Upotreba infinitiva u književnim tekstovima

U cilju prikazivanja upotrebe infinitiva u književnim tekstovima biće predstavljeni primeri uzeti iz antologije mađarske pripovetke 20. veka *Ljubav na mađarski način*, koju je sakupio i na srpski preveo osnivač Katedre za hungarologiju Sava Babić (1934–2012). S obzirom na to da su primeri uzeti iz ove

antologije, ukratko bih se osvrnula na njegov lik i delo upotreбивši jedan citat, koji po mom mišljenju, najlepše oslikva život i delo Save Babića.

„Doktor Sava Babić, univerzitetski profesor, književnik, esejista, književni kritičar, istraživač kulturne baštine i znameniti prevodilac. Najširem krugu poštovalaca umetničke i naučne literature poznat kao prevodilac književnih i naučnih dela s mađarskog jezika. Sava Babić je veliki broj dela mađarske lepe književnosti, naročito esejistike, predstavio srpskoj publici, odigraвши možda centralnu ulogu u približavanju i razumevanju dva susredna naroda, pošto su se u njegovom tumačenju na našem jeziku našla mnogobrojna ostvarenja jedne velike i uzbudljive književnosti. U potpunosti je zaslužan za otkriće zabranjenog i prećutanog velikog, svetski značajnog dela Bele Hamvaša. Sava Babić je objavio znatan broj knjiga i radova o piscima naše starije i savremene lepe književnosti” (Lazić, <https://www.savababic.net/>).

Izabrala sam baš ovu antologiju, iako Sava Babić ima neverovatno bogat opus kako u pisanju tako i u prevođenju, jer ona ima veliku primenu kako na časovima književnosti tako i na časovima jezika. Poređenja su pravljena na osnovu dve pripovetke koje nose isti naslov „Ljubav”, dok su autori različiti. Naime jedan je Geza Otlík, a drugi Tibor Deri.

U noveli „Ljubav” Geze Otlíka, vidimo i upotrebu infinitiva u jednom od dijaloga:

Merevség volt a hangomban, nem tudtam leplezni. Becsukta mögöttem az ajtót, aztán egy pillanatra megint kinyitotta. Meglepődtem, mert azt kellett látnom, hogy kiölti a nyelvét, s ezt sottogja utánam: Maga nagy szamá! De azért jöjjön el megint!

U glasu mi je bilo krutosti koju nisam mogao da prikrijem. Zatvorila je za mnom vrata, zatim ih je opet za trenutak otvorila. Bio sam iznenađen, jer sam video da mi plazi jezik i šapće: Vi ste magarac! Ali ipak dođite opet! (Babić 1998: 150–157)

Glagol *leplez*, koji znači *prikrivati*, *skrivati*, *tajiti* se nalazi u infinitivu, u konstrukciji sa pomoćnim glagolom *tud* (*znati*), u negaciji, dok je na srpski preveden najčešće upotrebljavanom konstrukcijom da+prezent.

Ali iako se uobičajeno prevodi konstrukcijom da+prezent, u sledećem primeru vidimo da je u srpskom prevodu upotrebljen glagolski prilog sadašnji (koji je takođe nelični glagolski oblik kao i infinitiv):

Felicia, noha sohasem szokta kérlelni a fiút, most elébe állt.

Felicija nikada nije moljakala mladića, sada stade ispred njega.

(Babić 1998: 150–157)

Kiáltozni kezdtünk, s körülfogtuk Imrét.

Svi smo počeli da vičemo i opkolismo Imrea. (Babić 1998: 150–157)

Siettünk vissza fürdőzni.

Hitali smo nazad na kupanje. (Babić 1998: 150–157)

Glagol *kérlel* – (pokorno) moliti koga, moljakati koga, preklinjati, koji je deo rečenične konstrukcije uz korišćenje pomoćnog glagola, koji u infinitivu glasi *kérlelni*, u srpskom prevodu za ovaj infinitivni oblik vidimo upotrebu glagolskog priloga sadašnjeg.

Glagol *kiáltozik* – vikati, razvikati se, koji u mađarskom infinitivu glasi *kiáltozni*, preveden je konstrukcijom da+prezent, *da vičemo*.

Infinitiv *fürdőzni* je preveden glagolskom imenicom *kupanje*. *Fürdőzik* je rečnička osnova glagola i označava *kupati se*.

Najčešće se u srpskom prevodu koristi konstrukcija da+prezent, što se ogleda i u sledećem primeru: glagol *felállni*, *feláll*, koji je sastavljen od glagolskog prefiksa *fel* i glagola *áll* – stajati, ustati, preveden je konstrukcijom da+prezent, a glagol *rastresti*, *drmati* na srpski je preveden kao *da potresaju*, odnosno konstrukcijom da+prezent.

Mindez olyan gyorsan történt, hogy Kispéter Gyulának még felállni sem volt ideje. A lány átkarolta Előd Imre nyakát, feje a férfi vállára hanyatlott, hajának aranyzuhataga végigfolyt az ócska vászonkabáton, s a karcsú testét mélyről jövő zokogás kezdte rázni.

Sve se to zbilo tako brzo da Đula Kišpešter nije stigao čak ni da ustane. Devojka se obesila oko vrata Imreu Eledu, glava joj je pala na njegovo rame, zlatni slap njene kose rasuo se niz pohabano platneno odelo, a vitko telo su počeli da potresaju jecaji koji su stizali iz dubine. (Babić 1998: 150–157)

Nevetni kezdték.

Počeše da se smeju.

Kao što je u datim primerima slučaj, jasno se vidi da je najčešće upotrebljavana konstrukcija u prevodu sa mađarskog na srpski da+prezent. Infinitiv nije naveden kao nezavisni sintaksički član, već je u prevodu upotpunjen aoristom.

U drugoj noveli „Ljubav” Tibora Derija, infinitiv pronalazimo u sledećim primerima:

– Családos ember vagyok, elvtársnő – mondta a munkás.

– A feleségem szereti nézni, ha az ura iszik.

– A kalauznő nevetett.

– Nézni?

– Hát!

– Barna sör?

– Barna.

– Jobb a világos.

– A feleségem a barnát szereti nézni – mondta a munkás.

A kalauznő nevetett.

- Mehet haza ebédelni a feleségéhez.

- Drugarice, ja sam porodičan čovek – reče radnik.
- Moja žena voli da gleda kad joj muž pije.
- Kondukterka se nasmejala.
- Da gleda?
- Nego!
- Crno pivo?
- Crno.
- Svetlo je bolje.
- Moja žena voli da gleda crno – reče radnik.
- Kondukterka se nasmejala
- Možete da idete kući da ručate sa ženom. (Babić 1998: 157–169)

Iz ovih primera možemo videti da se u srpskom prevodu nalazi tipična konstrukcija da+prezent. U mađarskom jeziku je pak upotrebljen potencijal glagola *menni*, čija je rečnička osnova *megy*, kome je dodat prefiks *haza*. I infinitiv *ebédel* što znači *ručati* preveden je konstrukcijom da+prezent.

7. Zaključak

Svaki jezik sa svojom gramatikom predstavlja jedinstvenu celinu, koja je po svojim karakteristikama specifična – to je slučaj kako sa srpskim, tako i sa mađarskim jezikom. Ovim radom su se nastojale pokazati razlike između infinitiva u srpskom i infinitiva u mađarskom jeziku, mogućnosti primene infinitiva u konstrukcijama sa implicitnim modalnim glagolima u srpskom i adekvatni ekvivalenti u mađarskom jeziku, kao i primena infinitiva u književnim tekstovima. U tom smislu su primerima ilustrovani infinitivi odnosno njihova primena kako u gramatici tako i u književnim tekstovima.

Bibliografija

- Ajdžanović J.–Dražić J. 2016. Sintaksičko-semantička analiza konstrukcije za+infinitiv i njene pragmatičke implikacije, Novi Sad: Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, Knjiga XL – 1.
- Andrić E. 2002. Leksikologija i morfologija mađarskog jezika, Novi Sad: Odsek za hungarologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu.
- Babić S. 1998. Ljubav na mađarski način, Beograd: Dereta.
- Zvekić-Dušanović D. 2007. O srpskim konstrukcijama s implicitnim modalnim glagolima i njihovim mađarskim ekvivalentima, Sintaksička istraživanja-Lingvističke sveske, 6.
- Jačović J. 2015. Kontrastiranje francuskih i srpskih bezličnih glagolskih oblika u jeziku ekonomske struke- jezik i književnost u kontaktu i diskontaktu, Tematski zbornik radova, Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu.
- Lazić L.: Sava Babić – Vesti, Biografija, Bibliografija, Galerija, Hamvaševo Drveće, <https://www.savababic.net/> (preuzeto: 20.11.2019).
- Lengyel K. 2000. Magyar grammatika, Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Tot 2010: R. Tot, Osobitosti mađarskog jezika, Hrvatistika: studentski jezikoslovni časopis, Vol.4, br. 4.

Infinitive in Serbian and Hungarian Language

Jelena R. Tričkovska, University of Belgrade, Faculty of Philology, Department of Hungarian Studies

Abstract

Each language with its grammar represents a unique and specific whole, and it has its own characteristics. This is the case with both Serbian and Hungarian language. When it comes to infinitive in these two languages, there are quite big differences between Serbian and Hungarian infinitive. In Serbian grammar, infinitive can be described as indefinite verb form and it has significant role when it comes to addition in next cases: addition to verbs of partially incomplete meaning, addition to verbs of movement, addition to noun with expressions, adjectives, adverbs with incomplete meaning. In Hungarian grammar, infinitive represents an overly complex whole, it has specific role and it has its own synonym- verb noun. Besides the previously mentioned, for Hungarian infinitive is important to point out the fact that it has the ability of conjugation. In order to understand the differences between infinitive in Serbian and Hungarian language, this paper explains different situations in which the use of infinitive as well as the examples which support the foregoing, can be seen.

Keywords: infinitive, indefinite verb form, verbal noun, Hungarian language, Serbian language.

Az infinitívusz a szerbben és a magyarban

Jelena R. Tričkovska, Belgrádi Egyetem, Filológiai Kar, Hungarológiai Tanszék

Összefoglaló

Minden nyelv és nyelvtana egyedi és különleges egészt képez, és megvannak a maga sajátosságai. Ez a helyzet a magyarral és a szerbbel is. Ha a két nyelv főnévi igeneves szerkezeteit vonjuk vizsgálat alá, meglehetősen nagy különbségekkel találkozhatunk. A szerb nyelvtanban az infinitívuszt mint nem ragozható igealakot tartják számon, és a következő esetekben van fontos szerepe: részben hiányos jelentésű igék (segédigék) bővítményeként, mozgást jelentő igék bővítményeként, főnévi kifejezések, valamint melléknevek és határozószók bővítményeként. A magyarban az infinitívusz meglehetősen komplex egészt képvisel, speciális szerepe van, mint ahogy másik neve, a főnévi igenév is utal rá. A fent említetteken kívül a magyar infinitívusz esetében fontos rámutatni arra, hogy a magyar infinitívusz felvehet toldalékokat (személyragokat) is. A szerb és a magyar infinitívusz közti különbség megvilágítása érdekében a jelen cikk az infinitívusz használatának különböző helyzeteket mutatja be és magyarázza meg, valamint példákat ad az említettekre.

Kulcsszavak: infinitívusz, nem ragozható igealak, főnévi igenév, magyar nyelv, szerb nyelv.